

SANATÇI VE SANAT EĞİTİMCİSİ KİMLİĞİYLE KIRGIZ HEYKEL SANATININ ÖNCÜSÜ TURGUNBAI SADYKOV¹

Özcan ÖZKARAKOÇ²

Öz

Kırgız heykel sanatı, mevcut verileri değerlendirildiğinde, plastik sanatların resim ve grafik alanlarına kıyasla daha yavaş bir gelişim göstermektedir. 1930'lardan günümüze süre gelen nitel ve nicel verileri dikkate alındığında, Kırgız heykel sanatının belirli sanatçılar etrafında şekillendiği söylenebilir. 1930'larda Bişkek'te yaşamakta olan Macar heykeltıraş Laslo Mesarosh tarafından, Merkez Asya'nın ilk heykel atölyesi kurulmuş, O. Manuylova, V. Puzyrevsky, N.Lodiagin ve G.Tupy onu izlemiştir. Kırgız heykel sanatının ilk kuşağı olarak tanımlanabilecek bu sanatçılar, gerçekçi Rus heykel geleneğine bağlı ve figüre öykünen, küçük ve anıtsal ölçekli heykeller gerçekleştirmiştir. 1960'lara gelindiğinde yeni kuşak genç sanatçılar, ilk kuşak heykel sanatçıları gibi Kırgız kültürünün derinliklerine inerek, Kırgız sanatının ulusal kimlik arayışında özgün eserler üretmeye devam etmişlerdir. A.Mukhutdinov, V.Şhestopal ve D.Kheizde gibi sanatçılar için bu arayış daha sınırlı gerçekleşmişken, Z. Khabibulin ve T. Sadykov, ulusal kimlik arayışı ve bunun estetik ifadesinde, plastik açıdan daha karmaşık formlara yönelerek öncü bir tavır sergilemişlerdir. Gerçek insan imgeleri, bilim ve kültür figürleri, farklı mesleklerden çalışanlar, plastik formlarda Sadykov tarafından somutlaştırılmış, derin kültürel bellekten beslenen sanatçının yaratıcı kişiliğinin izlerini taşıyan eserlere dönüşmüştür. Turgunbai Sadykov, sanatçı kimliğinin ötesinde, 1991'de kendi adına kurulan Frunze Yüksek Sanat Kolejinde rektörlük ve Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Sanat Akademisi'nde uzun yıllar boyunca başkanlık yapmıştır. Kırgız sanat eğitimi sisteminde üstlendiği yönetici ve eğitimci misyonuyla genç sanatçıların yetiştirilmesinde ve ülkenin sanat eğitiminin bu günlere uzanan gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Bu araştırma, Kırgız heykel sanatı açısından önemi çok büyük olan, küçük boyutlu ve anıtsal ölçekli figür heykelleriyle, Kırgızistan'ın antik ve modern tarihini konu edinen, böylece geçmişle bugünü, bugünle geleceği bağlayan Turgunbai Sadykov'un, sanatçı ve sanat eğitimcisi kimliğine odaklanmıştır. Araştırmada tümevarımcı ve betimsel analiz yöntemi ile konuyla ilgili olarak genel ve kapsayıcı bir yaklaşımın ortaya konması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turgunbai Sadykov, Kırgızistan, heykel, sanat eğitimi

²Akdeniz Üniversitesi, Heykel Bölümü, ozcanozkarakoc(at)akdeniz.edu.tr

¹Bu makale, 17-21 Nisan 2019 tarihinde Alanya-Antalya/Türkiye'de düzenlenen 5. INES International Academic Research Congress (INES - 2019)'de bildiri olarak sunulmuş, içerik genişletilerek makaleye dönüştürülmüştür.

TURGUNBAI SADYKOV: THE LEADER OF KIRGIZ SCULPTURE ART WITH HIS IDENTITY AS AN ARTIST AND AN ART EDUCATOR

Abstract

Kyrgyz sculpture art has been developing slowly comparing to paintings and graphic areas of the plastic arts when evaluating the available datas. When taking the quantitative and qualitative datas from 1930s to now into consideration, Kyrgyz sculpture art has been shaped around several artists. The first sculpture workshop was established by Laslo Mesorosh who lived in Biskek in 1930s and O. Manuylov, V. Puzyravsky, N. Lodiagin and G. Tupy have followed him. These artists who could be identified as the first generation of Kyrgyz sculpture arts have made many sculpture which were small and monumental scaled and bounded strictly to Russian sculpture tradition. In 1960s the new generation sculptors continued to produce unique works by taking the Kyrgyz culture into consideration like the first generation. While this seeking was limited for the sculptors like A. Mukhutdinov, V. Shestopal and D. Kheizde; Z. Khabibulin and T. Sadykay had an pioneer attitude by tending to complicated forms in terms of plastic in seeking and expressing national identity. The real human symbols, science and cultural figures, different job workers was concreated by Savdkov in plastic forms and formed to works showing his creative characters of sculptor who fed by deep cultural memories. Turgunbai Sadykov, beyond his artist character, in 1991, was rector of Frunz High Arts Collage and was principal of Kyrgyz Republic National Art Academy for long years. He played an important role in development of young sculptors and art education of nation with educational and administrative mission of Kyrgyz education. This research is very important in terms of the art of Kyrgyz sculpture of small-sized and monumental scale figure sculptures Turgunbai Sadykov focuses on the antiquity and modern history of Kyrgyzstan and his identity as an artist and art educator connecting the present and the future with the past. The aim of this study is to present a general and comprehensive approach to the method of inductive and descriptive analysis.

Keywords: Turgunbai Sadykov, Kyrgyzstan, Sculpture, Art Education

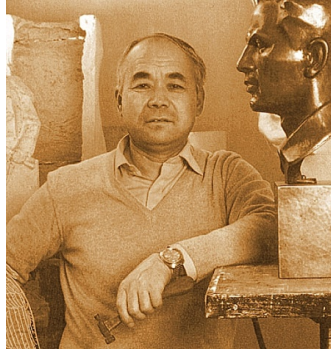
Giriş

Eski çağlardan itibaren geleneksel Kırgız sanatları oldukça gelişmiş, renkli kültürünün izlerini bünyesinde zenginleştirmiştir. Kırgız insanının, dağlık coğrafyada doğayla kurduğu diyalektik bağ, ahşap, metal işleme ve hayvansal ürünlerde betimlenen, zengin ve özgün bir tasvir dilinin gelişmesine olanak sağlamıştır. Uygulamalı sanatların temelini oluşturan bu ürünler, aynı zamanda da plastik sanatların resim, heykel, grafik, seramik gibi alanlarının vazgeçilmez konuları olarak, kült bir yapıyı ortaya koymuştur. Çeşitli el sanatlarının ortaya çıkışı ve gelişimi, göçebe yaşam biçiminin pratik ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır. Manevi ihtiyaçlar, insanların güzele olan ihtiyacı, mükemmellik duygusu, estetik gereklilikler, günlük yaşamı farklı ve renkli kılacak dekoratif ihtiyaçlar vb. bu gelişimde önemli rol oynamıştır. Çağdaş Kırgız plastik sanatları, Ekim Devrimi'nden sonra gelişen yeni uygulamalar ile tarihi formların birleşiminden oluşan bir yapının ürünü niteliğindedir. Dokumacılar bugün hala keçe, ipek ve kadifeden renkli kilimler üretirken, halk şarkıcıları şiirlerini, atalarının kahramanlıklarına öykünerek, doğaçlama şeklinde ve geleneksel müziğin enstrümanlarında eski melodileri kullanarak icra etmektedir. Bu durum hiçbir Kırgız'ın tarih yanılıgısı olarak yorumlamadığı dinamik kültüre işaret etmektedir. Bir taraftan geleneksel kültürün izleri plastik sanatlara ilham verirken, diğer taraftan da sosyalist dönüşüm yılları boyunca, yeni sanat anlayışı ortaya çıkmış ve gelişim farklı bir kimliğe bürünmüştür (Osmonov ve Turdalieva, 2016). Rus sanatçılar, özellikle de S. Chuikov, Kırgız sanatının oluşum ve dönüşümünde önemli bir oynamıştır. Kırgızistan'da doğan ve halkının kültürel değerlerinin derin bilgisine sahip olan Chikov, sadece sanatıyla değil, aynı zamanda örgütsel yeteneklerini de Kırgız halkına adanmış, 1933'te Kırgız Sovyet Sanatçılar Birliği Organizasyon Komitesi'ni kurmuştur (Olşanskaya, 1951). Kırgız plastik sanatlarının gelişiminde oldukça önemli olan birlik, ülkenin sanatsal dönüşümünde yer alacak birçok gelişmeye imza atmıştır. Ağırlıklı olarak resim alanında yaşanan gelişmeler, plastik sanatların diğer alanları için de heyecan verici bir ortamın oluşumunu beraberinde getirmiştir. Viktor Şestopal'a (kişisel iletişim, 23 Mart 2019) göre, II. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkisinden kaçan birçok sanatçı için Kırgızistan, elverişli bir yaşam alanı olmuştur. Ağırlıkta ressam ve heykel sanatçılarının geldiği Frunze'de, bu sanatçılar üretime devam etmiş, doğal olarak ta bu durum sanatsal gelişimde belirleyici unsur olmuştur. Kırgız heykel sanatı, mevcut verileri değerlendirildiğinde, plastik sanatların resim ve grafik alanlarına kıyasla daha yavaş bir gelişim göstermektedir. 1930'lardan günümüze süre gelen nitel ve nicel verileri dikkate alındığında, Kırgız heykel sanatının belirli sanatçılar etrafında şekillendiği söylenebilir. 1930'larda Bişkek'te yaşamakta olan Macar heykeltıraş Laslo Mesarosh tarafından, Merkez Asya'nın ilk heykel atölyesi kurulmuş, O.

Manuylova, V. Puzyrevsky, N. Lodiagin ve G. Tupy onu izlemiştir. Kırgız heykel sanatının ilk kuşağı olarak tanımlanabilecek bu sanatçılar, gerçekçi Rus heykel geleneğine bağlı ve figüre öykünen, küçük ve anıtsal ölçekli heykeller gerçekleştirmiştir. 1960'lara gelindiğinde yeni kuşak genç sanatçılar, ilk kuşak heykel sanatçıları gibi Kırgız kültürünün derinliklerine inerek, Kırgız sanatının ulusal kimlik arayışında özgün eserler üretmeye devam etmişlerdir. A. Mukhutdinov, V. Şhestopal ve D. Kheizde gibi sanatçılar için bu arayış daha sınırlı gerçekleşmişken, Z. Khabibulin ve T. Sadykov, ulusal kimlik arayışı ve bunun estetik ifadesinde, plastik açıdan daha karmaşık formlara yönelerek öncü bir tavır sergilemişlerdir.

1. Sanatçı ve Sanat Eğitimsi Olarak Turgunbai Sadykov

Turgunbai Sadykov (Görsel-1), Kırgız güzel sanatlarının son elli yıllık hızlı ve istikrarlı gelişiminde marka bir isim, Kırgız kültürünün plastik açıdan yaratıcı ve parlak bir yelpazede ifade edilmesinde rol alan önemli bir sanat insanı olarak tanınmaktadır. Güçlü ruhsal kişiliği ile yeteneklerini küçük yaşlarda fark ederek, gençlik yıllarından itibaren kararlı bir biçimde kendisini sürekli olarak geliştirmiş ve Kırgız sanatının gelişiminde öncü bir isim olmuştur.

Görsel-1. Turgunbai Sadykov.

Kaynak: Kutueva, A.Z. (2015)

4 Kasım 1935'te Oş şehri, Batken Bölgesi'nin, Hovsur köyünde dünyaya gelen sanatçı, oymacılık konusunda uzman olan marangoz baba ve nakışlarıyla tanınan terzi annenin çocuğu olarak, zanaatkar bir aileye mensuptur. Küçük yaşlarının yetenek ve becerilerini deneyimlemesinde ailesinin çok büyük katkısı olduğunu her fırsatta dile getirmiş olan Sadykov, sanat ve heykelle şekillenecek

yaşamının en anlamlı yıllarını bu bölgede geçirmiştir (Prytkova, 1982:209). Batken bölgesinin görkemli dağlık doğası arasında geçen günlerin izlenimleri, Kırgız coğrafyasının gizemli efsaneleri, sanat dünyasının ulaştığı anıtsal vizyonla ve büyük formların çekici güzelliğiyle birleşerek, Sadykov'un çocukluğuna dair belleğin ustaca şekillendiği zengin ve lirik bir sanat dilini ortaya koymuştur. Sanatçı, "Kanatlar" isimli kitabında; *"...anavatanımın dağları. Nereye bakarsanız bakın, her yerde yükselen, çeşitli şekil ve ritimlerle şaşırtıcı, silüetleri bedeninde taşıyor. Görünüşe göre erken çocukluk döneminde heykel kökenli bir dünyanın heyecan verici duygusu ile bana ilham verdi."* şeklinde ifade ederek, heykel sanatının, özellikle de anıtsal duyarlılığın temelini bu izlenimlere bağlamıştır (Kutueva, 2015).

Sanatçı, 1959 yılında Frunze (Bişkek) Sanat Okulu'ndan mezun oldu. Tüm enerjisiyle, kendisini zor koşulların üstesinden gelerek üretmeye ve en sevdiği sanat tarzı olan heykele adanmıştır. 1959-1961 yılları arasında sanat eğitimi almak için Moskova'ya gitmiş, Moskova yüksek Sanat Sanayi Koleji'nde, Sovyet klasik heykelinin tanınmış isimleri olan V.A. Puzyrevskogo, S. T. Konenkova, E. F. Balashova'dan mastır dersleri almıştır (Karimov,1991). Sanatçı, Moskova'da sanatın neredeyse bütün branşlarını içeren renkli akademi ortamında, klasik Rus ve Avrupa heykelinin gerçekçi öğretilerinde, yaratıcı yönünü keşfetme imkanı bulmuştur (Biçkov,1986).

Sadykov, genç bir heykel sanatçısı olarak ülkesine döndüğünde, yoğun araştırma sürecinde Kırgızistan'ın kendine özgü karakterini, tarihini ve coğrafyasının doğal özelliklerini yansıtacak, ulusal plastik bir dil geliştirme çabasına girmiştir. Kişisel özellikleri arasında sayılabilecek, güçlü iradesi, yüksek konsantrasyonu, canlılığı, mütevazılığı, nazik ve sosyal kişiliğiyle, meslektaşları arasında fark yaratmayı başarmıştır. Sanatçı önemli kamu faaliyetlerinde aktif roller üstlenmiştir. Sadykov, 1968'de henüz otuz yaşındayken, Kırgızistan'ın ilk ulusal ressamı olan Gapar Aytıyev'in elinden, Sovyetler Birliği Cumhuriyet Sanatçıları Birliği yöneticilik görevini almıştır. Sovyetler Birliği dönemi sonuna kadar bu görevi devam etmiştir. 1968-1987 yılları arasında, yaratıcı ve coşkun kişiliğinin kendisine kazandırdığı üstün yönetim becerilerini bu görevde sergileme başarısını göstermiştir (Kutueva, 2015). Sadykov, Sanatçılar Birliği Yönetim Kurulu görevi süresince, Kırgızistan güzel sanatlarının gelişimi için her türlü ihtiyaca çözüm olanağı sağlamıştır. Kırgız sanatçılarının yüksek eğitimlerinin sistematik olarak Moskova, Leningrad ve diğer sanat şehirlerinin en iyi üniversitelerinde gerçekleştirilmesini ve genç yeteneklerin yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri atölyelerin inşa edilmesini sağlamıştır. Sanatçılara destek sağlayan ulusal sanat fonunun maddi imkanlarını güçlendirmiştir. Bu sayede sanatçının sosyal statüsü, toplumsal açıdan önemli ölçüde değişime uğramıştır. Kırgız sanatı, diğer ulusal Sovyet okullarında bir

fenomen haline gelmiş, dönemlerinin önemli tanınmış araştırmacılarının ve Sovyet sanatının ustalarının dikkatlerini çekmeyi başarmıştır. Çok yönlü gelişmelerle beraber, uluslararası, ulusal, grup ve kişisel sergiler, yaratıcı araştırma faaliyetleri, seminerler, sempozyumlar, uluslararası işbirlikleriyle geniş coğrafyalarda sağlanan temaslar ve toplantılar sayesinde, Kırgız güzel sanatları kendi mirasını oluşturmaya başlamıştır (Budayçiev, 2017).

Sadykov, Cumhuriyet Sanatçıları Birliği'ndeki görevinin yanı sıra, önemli birçok görevde de aktif olarak yer almıştır. Sovyet Sanatçılar Birliği Yönetim Kurulu Sekreterliği ve Frunze'deki (Bişkek), Sovyet Sanat Akademisi atölyelerinin yöneticiliğini yapmış, Sovyet Kırgız Cumhuriyeti meclisinde 8-9-10-11 ve 12. dönemlerde milletvekili olarak seçilmiştir. Kırgızistan Kültür Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı da olan Cumhuriyet yüksek Konseyi Başkanlığı'na seçilen Sadykov ayrıca, Moskova'da yayınlanan "Mirasımız", "Genç Sanatçı" ve "Sovyet Dekoratif Sanatlar" dergilerinin yayın kurullarında da bulunmuştur (Kutueva, 2015).

Viktor Şestopal'a (kişisel iletişim, 23 Mart 2019) göre anıtsal ve küçük ölçekli heykeller ile dekoratif içerikli, ideolojik ve gerçekçi izlenimlere sahip önemli birçok sanat eserinin Kırgız sanatçıları tarafından üretilmesi, Sadykov'un yoğun ve yorucu emeklerinin ürünü niteliğindedir. Uluslararası eğitim imkanlarıyla klasik akademizm'in yoğun ve yorucu ikliminde, heyecan verici izlenimlerle Kırgız halkının yaşamının ve psikolojisinin en iyi özelliklerini yansıtan bu eserler, Kırgız kültürünün klasikleri haline gelmiştir. Turgunbai Sadykov bu sürecin şekillenmesinde öncü sanat insanı konumundadır. Onun sanatsal yaratıcılığı, toplumsal fikirlerin ve plastik genellemelerin izinde, kendi iç dünyasına ve insan zihninin değişkenliğine odaklanan samimi, küçük ölçekli ve anıtsal boyutlu heykellerde hayat bulmuştur.

60'lı yılların sonlarında Sadykov, birbiri ardına, büyük ve itici bir kuvvetin derin duygu yoğunluğunda görkemli anıtsal eserler yaratmıştır. Sovyet ve Sovyet sonrası dönemi Kırgız halkının temel idealleri ve özlemlerinden ilham alan, devrimci ve yaratıcı coşkunun yansıdığı, emeğe öykünen sivil ve askeri başarılar, destansı ve tarihi konular onun elinden ölümsüzleşmiştir. "Toktogul Satylganov Anıtı" (1968), "Devrim Savaşçıları Anıtı" (1978) (Lenin Ödülü verildi), epik karakterler ve anlatıcılar ile çevrelenmiş atlı "Manas Heykeli" (1982) (Görsel-2), "Zuurakan Kaynazarova Büstü" (1975), mimari heykel kompleksi olarak gerçekleştirilen "Zafer Anıtı", Kırgız kültür ve bilim figürlerinin yer aldığı "Milli Servet Anıtı" (1995) ve "Erkindik" (2003) anıtı bu eserler arasında sayılabilir (Kutueva, 2015).

Görsel-2 “Manas Anıtı”

Kaynak: Kutueva, A.Z. (2015)

Geniş bir konu çeşitliliğinde, sanatsal ilkeleri estetik kaygılarla bütünleştirerek gerçekleştirdiği sayısız eserde, Kırgız Ulusal kültürünü zenginleştiren Sadykov, kent meydanlarında kendi çekim gücünü oluşturacak onlarca anıt heykel yaratmıştır. Geçmişle bugünü, bugünle geleceği birbirine bağlayan ve Kırgız kültürünün sonsuzluk imgeleri olarak tanımlanabilecek bu eserler, kent dokusunda oluşturduğu görünümle, milli kültürün ve modernleşen yeni yaşamın sembolleri haline gelmiştir. Anıt kompozisyonlarında, Kırgız bozkırlarının ve dağlık coğrafyanın yaşamı ve halkın kültürel gelenekleri tüm gerçekliği ile anlatılmaktadır. Sadykov, güçlü anıtsal vizyonuyla oluşturduğu karakterlerde, duygusal yoğunluğu güçlü portre geleneği ile harmanlayarak eşsiz bir uyum yakalamıştır. Sanatçı, yıllar boyunca derinden hissettiği duygularla şekillenen üsluplanmış portre kompozisyonları üretmiştir. “Çoban” (1958) (Görsel-3), “Genç Anne” (1959), “Genç Sütçü” (1972), gibi eserler bu çalışmalara örnek gösterilebilir. Sanatçı gerçekleştirdiği portre çalışmalarında, çağdaşı olan bilim adamları, yazarlar, sanatçılar, müzisyenler ve yakın arkadaşlarının, bireysel ve ruhsal özelliklerini ustaca yansıtmıştır (Budayçiev, Prytkova, 1985).

Görsel-3 "Çoban"

Kaynak: Budayçiev, B.D.(2017).

Cesaret, metanet, halk bilgeliği gibi ulusal Kırgız karakterinin manevi ve ahlaki özelliklerinin, doğaya yakınlığın, bunun yanı sıra diğer kültürlerle açık ve duyarlı yapısına vurgu yapan bu portreler, sanatçının yaratıcı düzeyde gerçekleştirdiği eserlerde geleneksel Kırgız bilincinin moderniteye dönüşümünü gösterir niteliktedir.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve bağımsız Kırgızistan'ın değişen yüzüyle, yeni ve yaratıcı olgunluğa ulaşan Sadykov, hem sanatçı hem de bir halk figürü olarak bu yeni ortamdan güç kazanarak, özgün sanat eserleri oluşturmaya devam etmiştir. Kırgızistan'da gerçekleşmesine ön ayak olduğu uluslararası ve ulusal heykel sempozyumlarıyla, Bişkek'te uluslararası nitelikte bir açık hava müzesi oluşturulması için yoğun çaba sarf etmiş ve bunu başarmıştır.

Mümkün olan her fırsatta ve mecrada, ulusal kültür mirası olan anıtlarının korunması ve bu konuda bilimsel çalışmaların gerçekleştirilmesini teşvik etmiştir. 28. Kuruluş yıldönümünü kutlayan Ulusal Sanat Akademisi'nin kurucusu ve yöneticiliğini uzun yıllar aktif olarak yürütmüş, günümüzde ise fahri olarak bu görevi devam ettirmektedir (Kutueva, 2015). Akademi, sürekli ve üst düzey bir sanat eğitimi anlayışı ile Yatılı Sanat Okulu, Kolej, Bölgesel Sanat Okulları, Lisansüstü Eğitimi Müze, müzeye bağlı Araştırma Merkezi ve sergi salonuyla, temel eğitimden akademik düzeye kadar, sanat okullarının bir arada hareket ettiği ayrıntılı bir sistemi içermektedir (Görsel-4).

Görsel-4 “Akademi Hocaları Bir arada”

Kaynak: Kutueva, A.Z. (2015)

Sanat eğitiminin tüm alanlarına hitap eden akademi, resim, heykel ve grafik sanatlar başta olmak üzere, kültür merkezli ve Kırgız sanatını, uygarlık tarihinin evrimi açısından geliştirecek olan, yeni nesil son derece profesyonel sanatçılar yetiştirmektedir. Sadykov'un Ulusal Sanat Akademisi Başkanı, Üniversite Rektörü ve Sanat Enstitüsü Başkanı olarak ortaya koyduğu vizyon, hızla değişen dünyada küresel yaşamın yeni dönüşümlerine ayak uydurma adına, Kırgız kültürünü, elde edilen mesleki ve akademik tecrübelerle düzenli ve sürekli geliştirmeyi ön görmektedir. Sanatçının inanılmaz çalışma kapasitesi ve sonsuz iyimserliği, birlikte çalıştığı meslektaşlarına ve kendisiyle benzer düşüncelere sahip kişilere daima ilham vermektedir.

Moskova, Leningrad, Taşkent, Kiev, Tallinn, Vilnius ve ülkenin diğer şehirlerinde büyük sanat sergileri icra ederek, konferans ve seminerlere katılmış, sanatçılar ve sanat tarihçilerinden oluşan uzman gruplarla yurtdışı etkinlikleri düzenlemiştir. Gelecekte Kırgız halkının kültürü ve sanatı üzerine gerçekleştirilecek anıtsal, tarihi ve teorik çalışmaların gerçekleştirilmesi adına, temel ve güvenilir, materyal ve kitapların korunmasını sağlamıştır. Kendi ifadesiyle; *Bu tür materyaller hem akademik hem de bilimsel açıdan, Kırgız milletinin ve kimliğinin bugünkü durumuyla, kendi kaderini belirleme arayışında, çok önemli bir rol oynayacaktır. Bir ulusun gerçek hayatı, o ulusun tarihinden alınan sosyal ve manevi enerjisinden bağımsız olamaz. Tanınmış bilim adamı D.S. Likhachev'nin fark ettiği gibi, "...tarihteki her kültürel canlanma geçmişin referanslarıyla ilişkilidir."* (Kutueva, 2015:9).

Her durumda ortaya koyduğu bilgi öngörüsüyle, Kırgız Sanatının gelişimine her zaman özel bir dikkat göstermiştir. "Sovyet Kırgızistan Sanatçıları" (1982), "Kökenler" (1984), "Kırgızistan Sanatçıları", "On Yaratıcı Portre" (1984, Ukraynaca), "Kırgızistan Güzel Sanatları" (1987), "Kırgızistan'da Plastik Sanatların Gelişimi" (2009), "Kırgızistan'da Sanat Tarihi", isimli makalelerinin yanı sıra, önemli sanatçılar adına kaleme aldığı (G. Aiti-yev. I. Ignatyev, D. Umetov, A. Mikhalev, S. Chokmorov, V. Obratsov, L. Ilyina, S. Bakashev, Ye. Kouzovkin, B. Jumabayev ve diğerleri) albüm, katalog ve birçok deneme yazısı bulunmaktadır. Sadykov, "Biçimin Düzenlemesi" ve "Kanatlar" adlı kitaplarında, yaratıcı kişiliğinin ve heykel tasarımının inceliklerini tarif ederek, benzersiz form arayışının temel dinamiklerine dikkat çekmektedir. Kitaplar, doğrudan zamanın sosyal atmosferini dile getirerek, sanatçının sanat sevgisini ve sanatsal konumunun ulaştığı yüksek bilinci göstermekte, aynı zamanda da güncel sosyal atmosferi soluyan önemli kişilikleri ve kendisine yakın hissettiği yeni ulusal kültürün izlerini taşımaktadır. Bunlar arasında Sayakbai Karalayev, Chingiz Aitmatov, Gapar Aitiev, Aaly Tokombaev, Tugelbai Sydykbekov, Muratbek Riskulov, Zuurakan Kaynazarova, Kuluypa Konduchalova ve Kaiyrgul Sartbaeva gibi ses getirmiş, unutulmaz isimler bulunmaktadır. Bu ve önde gelen diğer kültürel karakterler, Sadikov'un eserlerinde plastik ve estetik bir kurguyla yer almıştır. (Kutueva, 2015:10).

Sadykov, mucizevi bir şekilde, sosyal faaliyetlerini sürekli yaratıcı çalışmalarla organik olarak birleştirmek için kullanmış ve derin bir konsantrasyonla büyük sosyal ve felsefi sorunlara odaklanmıştır. Sanatının uluslararası seviyeye yükselmesi bu çabalarının ve yüksek sanat bilincinin bir sonucudur. Rusya, ABD, Fransa, Polonya, Lüksemburg, Moğolistan, Çin ve Yakutya başta olmak üzere, diğer birçok ülkede müzelerde ve meydanlarda eserleri bulunmaktadır. Sanatçı, "Kırgız Halk Kahramanı", uluslararası, "Türk Dünyasına Hizmet Ödülü" (Türkiye), "Lenin Ödülü" (Sovyet sanatı alanında en yüksek ödül), "Altın Köprü" ödülü (Kazakistan), SSCB M. B. Grekov Sanat Akademisi Altın Madalyası ve SSCB "Ekonomik Başarılar Sergisi" Gümüş Madalyası sahibidir. SSCB ve Kırgız Cumhuriyeti Halk sanatçısı, Ulusal Sanat Akademisi ve Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Bilimler Akademisi Öğretim Üyesidir (Profesör) (Biçkov,1986).

Sonuç

Sadykov, kendisini yakından ya da uzaktan tanıyan Kırgız halkının ve büyük emeklerle bu günlere getirdiği güzel sanatlar eğitim sisteminde yetişen öğrencilerin gönlünde, adına yazılmış kitap, makale, gazete ve dergi yayınlarında, bir halk kahramanı ve rol model sanat insanı olarak nitelendirilmektedir. Seksen dört yaşında olan sanatçının eserlerinin geniş bir coğrafyada tanınması, kişiliğini ve bireysel niteliklerini daha da değerli kılmış, insanlarla kurduğu ilişkilerde daima

mütevazi ve demokratik bir tutum içinde olmuştur. Erken yaşlardan itibaren, ülkesinin sanatsal kültürünün geliştirilmesi için tam güçle çalışmaya devam etmiş, milli kültürün ve sanatın uluslararası statüsünü yükseltme çabası içinde olmuştur.

Sadykov'un sanat ve sanat eğitimi adına ortaya koyduğu vizyon, örnek nitelikte olup, plastik sanatların geleceğinin ancak sağlam temeller üzerinde yükselebileceğinin kanıtı niteliğindedir. Kurulmasında büyük emek verdiği Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Sanat Akademisi, resim, heykel, endüstriyel grafik ve seramik fakülteleri başta olmak üzere, çevre tasarımı fakültesi, mimarlık ve iç mimarlık bölümleri ve moda tasarımı fakültesiyle eğitimine devam ederken, güçlü ve nitelikli sanat eğitimi vizyonunu ilke edinmiştir. Akademide yetişen öğrenciler, ülkenin sanat eğitimi sisteminde, ilk ve orta öğretim okulları ile yükseköğretim kurumlarında aldıkları aktif görevlerle, toplumda yüksek bir sanat şuurunun oluşmasını sağlamakta, aynı zamanda farklı coğrafyalarda ve birçok ülkede aktif olarak sanatsal etkinliklerde bulunmaktadır. Şüphesiz ki, Kırgız güzel sanatları, bağımsızlığının yirmi sekiz yıllık yakın tarihinde, ulaştığı evrensel vizyonla, ulusal kültürün izlerini taşıyan akademik nitelikleri, genç ve gelişime açık bir seviyede sergilemektedir. Bütün bu özellikleriyle Sadykov, Ülkenin plastik sanatlar alanında sahip olduğu köklü mirasın, güncel gereksinimlerle yeniden düzenlenmesinde ortaya koyduğu öncü tavırla adını, Kırgız güzel sanatlar tarihine yazdırmıştır.

Kaynakça

Biçkov, Y. (1986). T. Sadykov. Moskova: Sovetskiy Hudojnik. (БЫЧКОВ, Ю. (1986). Т. САДЫКОВ. МОСКВА. СОВЕТСКИЙ ХУДОЖНИК).

Budayçiev, B.D., Prytkova, L.A. (1985). Turgunbai Sadykov, Oçerki o Jizni i Tvorçestve. Frunze: İzdatelstvo Kırgızstan. (БУДАЙЧИЕВ, Б. Д., ПРЫТКОВА, Л.А.(1985). ТУРГУНБАЙ САДЫКОВ, ОЧЕРКИ О ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСТВЕ. ФРУНЗЕ. ИЗДАТЕЛЬСТВО КЫРГЫЗСТАН).

Budayçiev, B.D. (2017). Kokologon Estelik, Kırgızstandın Korkom-Suret İskusstvosu. Bişkek: Kırgızstan. Bilim Beruu Jana İlim Ministrliğinin. (БУДАЙЧИЕВ, Б. Д. (2017). КӨКӨЛӨГӨН ЭСТЕЛИК, КЫРГЫЗСТАНДЫН КОРКОМ-СУРОТ ИСКУССТВОСУ. БИШКЕК: КР БИЛИМ БЕРУУ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИНИН).

Karimov, T. (1991, 28 Aralık). Sadykov Turgunbay. 22.03.2019 tarihinde, http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=16341, adresinden erişildi.

Kutueva, A.Z. (2015). Hudojnik i Vremya: Turgunbai Sadykov. Bişkek: NAN KG. (КУТУЕВА, А.Э.(2015). ХУДОЖНИК И ВРЕМЯ ТУРГУНБАЙ САДЫКОВ, БИШКЕК. НАХ КР.).

Olşanskaya, N.İ.(1951). Hudojniki Sovyetskoy Kırgızii. Moskva: İzdatelstvo Sovetskiy Hudojnik, Hudojestvennogo Fonda SSCB. (ОЛШАНСКАЯ, Н.И.(1951). ХУДОЖНИКИ СОВЕТСКОЙ КИРГИЗИИ. МОСКВА. ИЗДАТЕЛЬСТВО СОВЕТСКИЙ ХУДОЖНИК, ХУДОЖЕСТВЕННОГО ФОНДА СССР.

Osmonov, O.J., Turdalieva, Ch.J.(2016). A History of Kyrgyzstan, From Stone Age to the Present. Bişkek: PE "Sarybaev".

Prytkova, L.A.(1982). Hudojniki Sovyetskaya Kırgızii, Frunze: İzdatelstvo Kırgızstan. (ПРЫТКОВА, Л.А.(1982). ХУДОЖНИКИ СОВЕТСКОЙ КИРГИЗИИ.ФРУНЗЕ. ИЗДАТЕЛЬСТВО КЫРГЫЗСТАН).

Viktor A. Şestopal (kişisel iletişim, 23 Mart 2019).